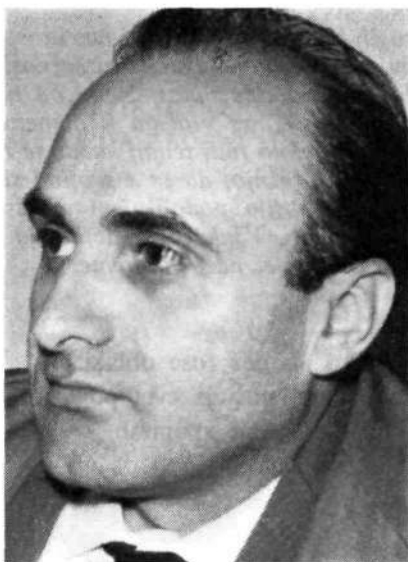

*In še preden je prišel popotnik tako daleč,
da bi bil varen pred krvjo,
je začela teči kri.
Svetal od nje
je stal na pobočjih časa
in gledal navzdol po atomskem veku.
In je bil žalosten, tako,
da ga je celo žalost zapustila.*

**Vladimir
Čerkez
(1924)**

Mislím, da ni definicije, ki bi popolno opredeljevala ustvarjalnost na sploh ali poezijo posebej. Vsaka definicija bi bila shema, ustvarjalnost pa ne trpi sheme. Ustvarjalnost se kaže v nas samih, obenem pa je odsev skupnega vplivanja in čutenja. To je samo eden od možnih pogledov. Širše razsežnosti ustvarjalnosti se merijo v prostoru in času, v idejah dob in ljudskem gledanju na stvarnost in domišljijo.

Napisal sem 27 knjig proze in poezije, večal bogastvo besed in podob, kopicil izkušnje, doživljal svojevrstno premeno, vendar se moje razmerje do pesmi ni spremenilo tolikanj, da bi bilo moje nekdanje bistveno spoznanje popolnoma drugačno od sedanjega. Moje razmerje do poezije je bilo največkrat možna sinteza estetskega, miselnega, čustvenega, stvarnega in domišljjskega, prostorskega in časovnega, a ne izključno v eni sami obliki. Nikoli se nisem trmasto držal kake oblike, da bi izločil drugo, težjo ali lažjo. Razmerje do poezije je bilo razmerje do misli, domišljije in stvarnosti, ponikanja in spoznanja, bega od stvarnosti ali vračanja k samemu sebi. In to je bila samo ena možnost dojetanja, čutenja, mišljenja. Iz drugega zornega kota sem videl tudi drugačno sliko. Nikoli nisem mislil, da poezija spreminja svet ali da ga je zmožna spreminjati. Toda svet bi bil revnejši za eno od lepote in za široko pahljačo zanosa, muzike, izraza, čutenja, vsega tistega, kar nosi v sebi resnična poezija. Jaz mislim, da pesmi ni treba razlagati. Pesem lahko občutimo. Pesem je del življenja, njegova svetla stran. Če pesem odseva jek časa, težnje, gibanja — tedaj je lahko obogatena tudi s temi lučmi. Njena težnja ni odsevati vrednostne norme, vendar je bogatejša,

če jih odseva z umetniško vizijo. Tako razumem tudi poezijo, ki ji kdaj s pridržki pravimo revolucionarna. Če je poezija umetniška, je lahko tudi revolucionarna, kadar pa ni umetniška — sploh ne more biti poezija.

Bolj opredeljeno je vprašanje pesnikovega razmerja do ustvarjalnosti in angažiranosti. Ustvarjalnost je usmerjena k človeku in se ne more obrniti proti človeku. Svoboda ustvarjanja bi bila sama sebi nasprotje, če ne bi zajemala tudi zavesti in odgovornosti do dela. Ustvarjalnost je bila vedno sredi življenjskih tokov, to pa pomeni, da je bila angažirana tudi tedaj, kadar se mnogi ustvarjalci tega niso zavedali ali pa so menili, da njihovo delo ne zapada normam kulturnega poslanstva. »Umetnost je bila vedno angažirana, posebno kadar je bila prepričana, da ni takšna,« je zapisal svetel ljudski duh — »včeraj še v religioznem ali nacionalističnem smislu, danes v socialističnem ali protisocialističnem.«

Odprtost za vrednote drugih ljudi in narodov pri nas in v svetu, internacionalizacija misli in simbolov, skupne humanistične razsežnosti — so lahko tudi eno od kvalitativnih obeležij sodobne poezije, ena od njenih neštetihi luči. Da zaokrožim svojo lastno misel, se vračam k njenemu izhodnemu bregu: biti je treba širok in gledati celoto tudi tedaj, kadar se nam neogibno vsiljuje sinteza. V ustvarjanju vidim težnjo, da se s svojimi sanjami in domišljijo, s svojimi idejami in stvarnostjo podaljšujem v mislih, željah in težnjah — drugih. Tistih, ki prihajajo. Vsaka ožja definicija bi lahko bila shema. Poezija pa, prav kakor življenje, ne trpi sheme.

VOJAK Nad rovom jutro — dež rose oblaki.
IN CVET V rovu, čez noč, vijolica je cvet pogнала.
Uzrl jo je vojak in se je spomnil:
Ko je odhajal, sestrica
mu rož je dala.

Kakor bi zanj prispelo pismo ali slika,
ga ta vijolica je zdaj ganila.
Vojaku duša se razmika
od praga rodnega
do rova.

Tako v domačem kraju zdaj spomladi
ob živi meji cvetek je ob cvetku plavi,
pa se ti zdi, da cvetni potok teče
in se izgublja v travi . . .

Utrgal je vojak zdaj cvetek mali,
ki kakor krogla ostro rani,
z otožnostjo so ti pomladni dnevi ga navdali,
obzorja z dimom vsa ovita,
bojišča ta s krvjo opita.

V smodniku so mu roke počrnele,
od vetra suhe ustne so in lica,
niso ga bitke, muke prizadele,
a ga ganila zdaj
je ta cvetica.

Ta naš vojak jeklenega je kova,
še smrt mu ne izvabi krika.
O, duša je vojakova velika —
od praga rodnega
do rova...

ABSTRAKTNA *Za večnost ni smeri nobene*
VIZIJA KROGA *Le v gibanju je vse življenje*

Ko tvoj gozd na zahodu vene
Moj vzhod zajelo je cvetenje

In tudi hoja vštric odpade
Ni res, da nikdar ne premine

Le gola shema so navade
Sijoče zvezde in temine.

Prev. Jože Šmit

**Oskar
Davičo**
(1909)

... poezija ne osvetljuje neznanega z znanim. Bolj pogostoma — narobe: znano z neznanim. Ko pesniki izhajajo s točk izven fokusa človečnosti, izgovarjajo psihično središče človeka. Tako nekako, kot so nekoč neki osnovnošolci izgovarjali tisti stih, ki je žarel iz oči pogumnih (a kateri človek ni pogumen?) in pozival, da se »za kapljo neznanega« dá vse znano.

To smo izgovarjali skupaj. In bil sem hkrati osnovnošolec in vojni povratnik.